

Uwaga – tekst podlega prawom autorskim, proszę nie rozpowszechniać!

Locke John (1632 -1704)

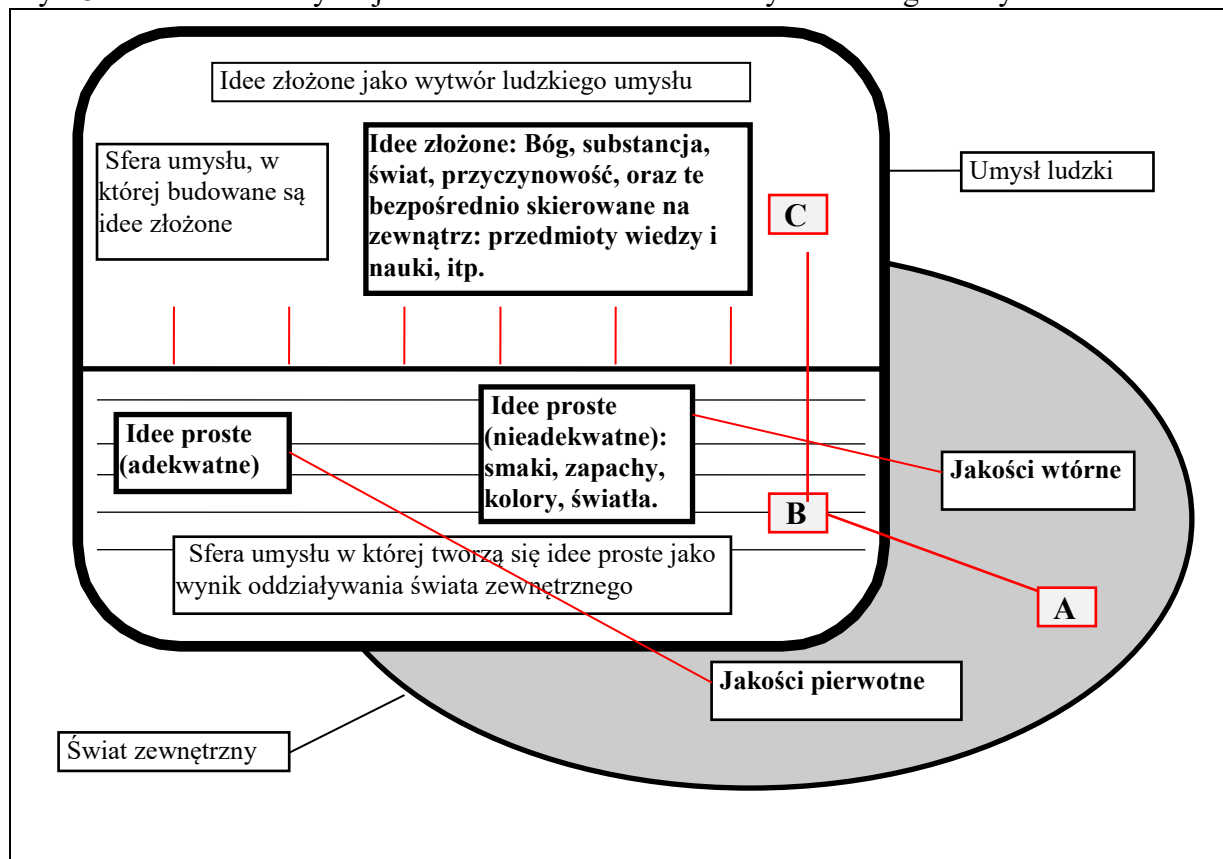
Schemat logiczny filozofii Locke’a obrazuje droga, jaką Locke metaforycznie przebywa “od rzeczywistości” do umysłu człowieka. Jego filozofia jest specyficznym sprawozdaniem z tej eskapady (**empiryzm genetyczny**). Cała teoria dotyczy charakteru doświadczenia, jakim ono jest w umyśle człowieka, lecz rozpatrując tę teorię nie należy zapominać, że do umysłu człowieka weszliśmy “od strony świata” i chociaż cały czas buszujemy po zakamarkach umysłu i doświadczenia, to “za drzwiami zmysłów” świat ciągle istnieje. Schemat tego przejścia ukazują litery na rysunku nr 34 - od **A** do **B** i do **C**.

Empiryzm, w przeciwieństwie do racjonalizmu, głosił, że wszelka wiedza pochodzi z doświadczenia. Locke’a interesowało zagadnienie pochodzenia wiedzy. Zdecydowanie odrzucił koncepcję idei wrodzonych Kartezjusza twierdząc, że “nie ma niczego w umyśle czego nie byłoby przedtem w zmysłach”. Filozofia Locke’a poświęcona jest badaniu tego wszystkiego, co znajduje się w umyśle, tzn. idei, bowiem tak określał on zarówno przedstawienia złożone (pojęcia, kategorie, idee Boga, świata, substancji itp.) jak i przedstawienia proste (postrzeżenia i wyobrażenia). Empiryzm Locke’a polega na zrekonstruowaniu gmachu ludzkiego doświadczenia, tego jak jest obecny w tym doświadczeniu świat rzeczy i przedmiotów. Jest on zorientowany na badanie istoty samego doświadczenia jako fenomenu umysłu oraz granic i możliwości tego doświadczenia.

Locke wyróżnia dwa rodzaje doświadczenia: zewnętrzne (postrzeżenia) i wewnętrzne (refleksja). Każde doświadczenie rozkłada się na tzw. idee proste (doświadczenie smakowania cukru, chłód kostki lodu, białość lilii), które określają granice naszego myślenia i stanowią jedyny materiał wiedzy. Te idee proste powstają z odbicia obiektywnych własności świata na zewnątrz umysłu (jedne odbicia są adekwatne inne nieadekwatne, więc bardziej zależne od umysłu). Dopiero na bazie idei prostych umysł, aktywnie działając, wytwarza idee złożone. Taką złożoną ideą jest np. idea substancji. Locke nie negował istnienia substancji, twierdził jedynie, że jest ona niepoznawalna.

Przedmioty zewnętrzne dane są w przedstawieniu (doświadczeniu) człowieka na sposób adekwatny i nieadekwatny. Idee wielkości, kształtu, ruchu przedmiotów, liczby przedmiotów, ich budowy są odzwierciedleniem realnie istniejących na zewnątrz człowieka własności przedmiotów określanych przez Locke’a jakościami pierwotnymi. Natomiast idee koloru, światła, zapachu, smaku są nieadekwatne, bowiem obiektywnie nie istnieją takie własności przedmiotów. Idee te są odbiciem jakości wtórnych przedmiotów. Jakość wtórna przedmiotu to zdolność do wywoływania w umyśle człowieka impresji. Jednakże te impresje nie odzwierciedlają niczego realnego z przedmiotu; dlatego są subiektywne, ponieważ zależne wyłącznie od umysłu.

Rys. 34. Zawartość umysłu jako suma doświadczenia i aktywności tegoż umysłu.

Analizując spektrum doświadczenia Locke nie odrzucał istnienia obiektywnego świata na zewnątrz człowieka. Chociaż skrytykował pojęcie substancji, to nie zanegował jej statusu ontologicznego. Twierdził jedynie, że jedyne co dane w doświadczeniu to własności tejże substancji i o nich może tylko traktować wiedza. Substancja jest niepoznawalna, lecz to nie znaczy, że nie istnieje.

Słowniczek terminów

Empiryzm genetyczny - w kwestii pochodzenia ludzkiej wiedzy (w opozycji do **racjonalizmu genetycznego, natywizmu**, patrz rozdz. II.1.Parmenides) przyjmuje, że wszelka wiedza o rzeczywistości pochodzi bezpośrednio z doświadczenia.

Doświadczenie - oddziaływanie na podmiot poznający przedmiotów świata zewnętrznego; patrz także rozdz.II.4.,III, III.1..

Tabula rasa - (łac. wygładzona tabliczka), termin oznaczający umysł, w którym nie odcisnęło się żadne wrażenie; metafora umysłu, w którym pojęcia powstają jedynie pod wpływem doświadczenia; jeśli umysł jest "tabula rasa", to jak twierdzi Locke, nie istnieją idee wrodzone.

Literatura zagadnienia

J. Locke: Rozważania dotyczące rozumu ludzkiego, przeł. B.J. Gawecki. PWN, Warszawa 1955.

K. Ogonowski: Locke. Książka i Wiedza, Warszawa 1972.

Wł. Tatarkiewicz: Historia filozofii, t.2.